

مقاله پژوهشی: آفند غیرعامل در جنگ ترکیبی

خسرو بوالحسنی^۱، علی اصغر بیک بیلندی^۲، حسین دادوند^۳، افشین بکایی^۴، حسن عابدین زاده^۵

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۴/۰۹

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۲/۰۱

چکیده

جنگ یک پدیده فراگیر جهانی است؛ ابهام، پیچیدگی و چندبُعدی بودن؛ مهم‌ترین ویژگی جدیدترین شیوه جنگی است. جنگ ترکیبی طیف گسترده‌ای از ابعاد و مؤلفه‌ها به شیوه همگون و ناهمگون است که در این نوع جنگ‌ها که نبرد غیرخطی به شمار می‌رود، مورداستفاده قرار می‌گیرد. به همین دلیل یک هوشیاری همیشگی در مقابل دشمن، جزو بایدهای یک نظام مستقل و دارای دشمنان بسیار است. با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، دشمنان به صورت‌های مختلف و با ایجاد تنوع، به دشمنی و کینه‌ورزی علیه نظام مقدس ج.ا.ایران پرداخته‌اند. بر این اساس، هدف اصلی تحقیق پاسخ به این سؤال است که «آفند غیرعامل در جنگ ترکیبی چگونه است؟» تحقیق حاضر از نوع کاربردی، روش انجام تحقیق توصیفی-تحلیلی و رویکرد تحقیق آمیخته است. جامعه آماری خبرگی برای مصاحبه این تحقیق ۱۴ تن برآورد می‌شود. روش نمونه‌گیری هدفمند، همگون و ناهمگون تا اشباع نظری داده‌ها بوده است. با بهره‌گیری از روش گردآوری داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای و میدانی با ابزارهای تعیینی این دو روش و همچنین با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی سعی در تعیین مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های آفند غیرعامل در جنگ ترکیبی گردید. یافته‌های تحقیق بیانگر این است که آفند غیرعامل به عنوان یکی از ابعاد جنگ ترکیبی با هشت مؤلفه شامل «شناختی، اقتصادی، اجتماعی، سایبری، فرهنگی، اطلاعاتی، سیاسی و حقوقی و زیست محیطی» و ۴۲ زیرمؤلفه، در جنگ ترکیبی اثرگذار هستند.

واژگان کلیدی: جنگ ترکیبی، جمهوری اسلامی ایران، آفند غیرعامل.

^۱ - دانشیار علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی bolhasani K@yahoo.com

^۲ - دانشیار علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی

^۳ - دانشجوی دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) ho.dadvand@gmail.com

^۴ - دانشجوی دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی

^۵ - دانشجوی دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی

مقدمه

جدیدترین و پیچیده‌ترین سبک جنگیدن که تاکنون مطرح شده، جنگ‌های ترکیبی است. جنگ ترکیبی، به‌کارگیری هم‌زمان و توأمان ترکیبی از ابزارهای متعدد می‌باشد و این‌که جنگ ترکیبی شامل استفاده یک بازیگر دولتی یا غیردولتی از همه ابزارهای در دسترس دیپلماتیک، اطلاعاتی، نظامی، اقتصادی و غیره با هدف ایجاد بی‌ثباتی در کشور هدف می‌باشد (Alexander, 2022).

جنگ ترکیبی نوعی از جنگ است که در آن یکی از طرف‌های درگیر ساختار نیروهای خود را به‌نوعی بهینه کرده است که از ترکیب تمام منابع موجود در یک یا چند عرصه استفاده کرده تا اثرات خاص و هم‌افزایی مؤثر در برابر رقیب ایجاد کند. جنگ ترکیبی، عبارت از یک جنگ آفندی است که طیفی از اقدامات آفندی غیرعامل و اقدامات آفندی عامل را شامل می‌گردد. در آفند غیرعامل دشمن از تمامی مؤلفه‌های قدرت ملی خود (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، علمی و فناوری، جغرافیایی، فراسرزمینی و...) به‌جز قدرت نظامی، علیه آسیب‌پذیری‌های کشور مقابل (حریف) استفاده می‌نماید؛ تا زمینه را برای آفند عامل و استفاده از قدرت نظامی و پیروزی فراهم نماید. بنابراین با عنایت به موارد یادشده بالا و تأکیدهای فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) بر «جهاد تبیین» و اجرای مقابله ترکیبی در برابر جنگ ترکیبی دشمنان (غرب به سرکردگی آمریکا و رژیم صهیونیستی) نشان می‌دهد این موضوع جزو موضوعات حساس و اولویت‌دار کشور است که بایستی بیش‌ازپیش موردتوجه قرار گیرد. درواقع دقت در ماهیت بحران‌ها و مسائلی که نظام جمهوری اسلامی ایران از ابتدا تاکنون با آن روبرو بوده، نشان‌گر یک گذار از بحران‌های سخت مانند جنگ تحمیلی و مواجه‌شدن با جنگ هیبریدی یا ترکیبی؛ با تمرکز بر جنگ روانی - رسانه‌ای و جنگ اقتصادی و غیره است. بر همین اساس برای مقابله با این شیوه دشمن بایستی به تبیین ابعاد و مؤلفه‌های جنگ ترکیبی دشمن علیه جمهوری اسلامی ایران پرداخت.

مبانی نظری

الف - پیشینه‌شناسی:

مرتضی خسروان‌جم و همکاران در سال ۱۴۰۰ در مقاله‌ای به تقابل غرب با جمهوری اسلامی ایران در بستر جنگ هیبریدی پرداخته‌اند، نتایج این تحقیق بیان می‌دارد انقلاب اسلامی با نوع جهان‌بینی خاص خود نسبت به نظم نوین جهانی، منافع تمدن غرب با محوریت آمریکا را در منطقه و جهان به خطر انداخت و همچنین با تثبیت جمهوری اسلامی ایران نظام تک‌قطبی جهان به

چالش کشیده شد، لذا از ابتدای انقلاب اسلامی دشمن با شیوه‌های گوناگونی در پی ضربه زدن و نابودی جمهوری اسلامی است. در جنگ ترکیبی تلاش می‌کند تا یک برتری نامتقارن نسبت به دشمن متعارف خود پیدا کند. این مزیت نه تنها خود را در حوزه نظامی اثبات می‌کند بلکه در تمام عناصر قدرت ملی از جمله قدرت دیپلماتیک، اطلاعاتی، نظامی، اقتصادی، مالی، فرهنگی و اجرای قانون وارد می‌شود. جنگ ترکیبی شامل استفاده از ابزارهای نرم پیش از ابزار سخت (نظامی) برای رسیدن به مقاصد مدنظر در یک کشور هدف است. جنگ اطلاعاتی و رسانه‌ای، اغوای سیاسی و دیپلماتیک، تحریم و جنگ اقتصادی، تحریک اختلافات قومی و نژادی، جنگ داخلی، انقلاب رنگی، تغییر رژیم و چندین عبارت دیگر، همگی در تعریف جنگ هیبریدی جای می‌گیرند.

حشمت‌اله شکری و نصرت‌اله حیدری در سال ۱۳۹۸ در مقاله‌ای به رویکرد آمریکا به جنگ هیبریدی علیه جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند، رویکردهای آمریکا در جنگ هیبریدی علیه جمهوری اسلامی ایران، بهره‌گیری از دیپلماسی، جنگ اقتصادی و حمایت مالی و نظامی از شورش‌های داخلی و گروه‌های برانداز می‌باشد. به‌طورکلی، آمریکائی‌ها علیه انقلاب اسلامی رویکردهای مختلفی را تجربه کرده‌اند. در این پژوهش براساس نظریات کنفرانس امنیتی مونیخ ۲۰۱۵ که بر جنگ‌های ترکیبی تأکید دارد ابعاد و زوایای مختلف این مهم مورد واکاوی قرار گرفته است.

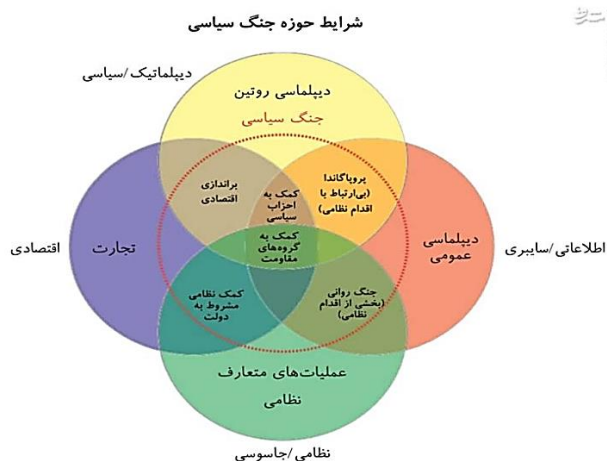
آرتم براتکو و دنیس زاهارچوک در سال ۲۰۲۱ در مقاله‌ای به مطالعه «جنگ ترکیبی، تهدیدی برای امنیت ملی دولت» پرداخته‌اند. در زمینه جنگ هیبریدی، یک سؤال مبرم در مورد کفایت پاسخگویی به چالش‌های آن مطرح می‌شود. اوکراین، کشورهای اتحادیه اروپا و ناتو با تهدیدات جدیدی روبرو هستند که دموکراسی‌ها را ملزم می‌کند تا در فعالیتهای نظامی و سیاسی تغییراتی ایجاد کنند تا اشکال و روش‌های جدیدی برای تضمین امنیت ملی بیابند. جنگ ترکیبی به‌عنوان شکلی از جنگ اعلام‌نشده با استفاده یکپارچه از ابزار نظامی و غیرنظامی (اقتصادی، سیاسی، اطلاعاتی و روانی و غیره) انجام می‌شود که ماهیت مبارزه نظامی را به‌طور اساسی تغییر می‌دهد؛ بنابراین، تغییر ماهیت درگیری‌های مسلحانه کنونی و تهاجم ترکیبی فدراسیون روسیه به اوکراین، انگیزه‌ای برای تسریع تحولات و تغییرات ساختاری در بخش امنیتی و دفاعی اوکراین ایجاد کرده است.

ب - مفهوم‌شناسی:

جنگ ترکیبی^۱: جنگ ترکیبی، به‌کارگیری هم‌زمان و توأمان ترکیبی از ابزارهای متعدد می‌باشد و این‌که جنگ ترکیبی، شامل استفاده یک بازیگر دولتی یا غیردولتی از همه ابزارهای در دسترس دیپلماتیک، اطلاعاتی، نظامی، اقتصادی و غیره با هدف ایجاد بی‌ثباتی در کشور هدف می‌باشد (سلیمانی، ۱۴۰۰: ۱۲۵).

جنگ شناختی: جنگ شناختی نوعی تحول پارادایمیک در جنگ‌های آینده است که ابعاد جنگ را از حوزه‌های معمول آن به عرصه شناخت، ادراک و ذهن انسان تغییر داده و ابزار آن مبتنی بر انتقال ایده‌ها، ساخت ذهن و اخلال در نظام تصمیم‌گیری است که در اینجا فناوری اطلاعات و الکترونیک نیز به کمک بازیگر متخاصم می‌آید (مرادی و خیراتی، ۱۴۰۰).

جنگ سیاسی^۲: جنگ سیاسی^۲ استفاده از ابزار سیاسی برای وادار کردن حریف به انجام خواست خود بر اساس نیت خصمانه است. اصطلاح سیاسی تعامل محاسبه‌شده بین یک دولت و یک مخاطب هدف، از جمله دولت و یا جمعیت عمومی دیگر را توصیف می‌کند (English Encyclopedia, 2022).

شکل ۱: شرایط حوزه جنگ سیاسی در جنگ ترکیبی (منبع: Rand think tank Report, 2018)

¹ Preparedness and Resilience

² Political warfare

جنگ اقتصادی: جنگ اقتصادی در واقع ادامه دیپلماسی و مذاکره است، تحت تأثیر قرار دادن خواسته‌های یک جامعه، وابسته‌سازی و کنترل‌پذیر کردن آن، تحریم و جنگ ارزی، کاهش ارزش پول ملی، تعرفه گذاری‌های مختلف، جلوگیری از واردات ابزارهای پیشرفته تولید و غیره، بخشی از مؤلفه‌های جنگ اقتصادی هستند. ج.ا.ایران با مقاومتی که در برابر جبهه استکباری از خود بروز داده، همواره در معرض تهدیدات و جنگ‌های مختلفی از طرف جبهه استکباری قرار گرفته است که از جمله می‌توان به جنگ اقتصادی وضع تحریم‌های سنگین اشاره کرد. (دهکردی و دیگران، ۱۳۹۹).

جنگ سایبری: موضوع سایبر یکی از زمینه‌هایی است که از دیدگاه «جوزف نای»^۱ پراکنش و انتشار قدرت در جهان را نشان می‌دهد. این جنگ زیرمجموعه‌ای از «جنگ اطلاعاتی»^۲ است و شامل اقداماتی می‌شود که در فضای سایبر رخ می‌دهد (Lord & Sharp, 2011: 7).

جنگ اطلاعاتی: در تعریف کامل نظامی، می‌توان هفت شکل مختلف جنگ اطلاعاتی را به شرح زیر نام می‌برد:

- (۱) جنگ فرماندهی و کنترل: هدف آن از بین بردن مغز متفکر دشمن است.
- (۲) جنگ بر پایه اطلاعات: که متشکل از طراحی، حفاظت و ممانعت از دسترسی به سامانه‌هایی است که برای برتری برای فضای نبرد در جستجوی دانش کافی هستند.
- (۳) جنگ الکترونیک: فنون رادیویی، الکترونیک یا رمزنگاری.
- (۴) جنگ روانی: از اطلاعات برای تغییر ذهنیت و طرز فکر مخاطب استفاده می‌شود.
- (۵) جنگ هکرها: که در آن به سامانه‌های رایانه‌ای حمله می‌شود.
- (۶) جنگ سایبر: ترکیبی از همه موارد شش‌گانه بالا (شیخ و دیگران، ۱۳۹۸: ۱۰-۵).

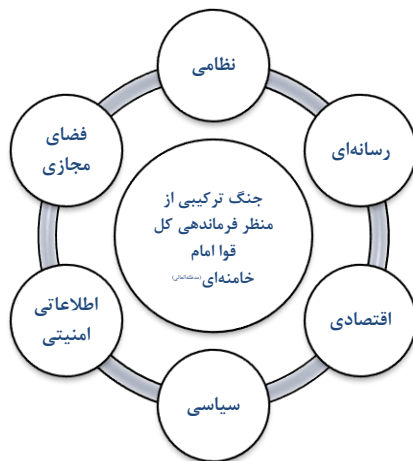
جنگ فرهنگی: جنگ فرهنگی به تعارض فرهنگی بین گروه‌های اجتماعی و پیکار برای چیرگی ارزش‌ها، باورها و کردارهای آنان گفته می‌شود. ایجاد یک حالت بحرانی، عدم تعادل، اغتشاش و اختلال در یک سیستم را که عناصر آن را آداب‌ورسوم، اخلاقیات، فرهنگ، عرف، سبک زندگی، زبان، ادبیات، جنبه‌های شناختی، ارزش‌ها و هنجارها تشکیل می‌دهد، تهاجم فرهنگی می‌گویند (بنی‌فاطمه، ۱۳۹۹).

¹ Joseph Samuel Nye Jr

² Information Warfare (IW)

بیانات فرماندهی کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص جنگ ترکیبی

فرماندهی کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، به صورت مستمر در بازه‌های زمانی مختلف، ابعاد، ابزار و مصداق‌های جنگ ترکیبی دشمن علیه جمهوری اسلامی ایران را بیان و بارها در این خصوص موارد کلیدی و ارزشمندی را مطرح فرموده‌اند. فرماندهی کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص جنگ ترکیبی در فهوی کلام خود می‌فرماید: «حرف آخر من این است که دشمنان ما، جبهه دشمن؛ چون دشمن یک جبهه است، یک جبهه عظیم است؛ امروز دست زده به یک تهاجم ترکیبی؛ تهاجم دشمن یک تهاجم ترکیبی است؛ یعنی جنبه‌های اقتصادی در آن است، جنبه سیاسی در آن هست، جنبه امنیتی در آن هست، جنبه رسانه‌ای در آن هست، جنبه دیپلماسی در آن هست؛ از همه جهت یک حمله ترکیبی دسته جمعی را شروع کرده‌اند؛ ما در مقابل بایستی حرکتان ترکیبی باشد؛ از همه جهت بایستی تلاش کنیم، البته دفاع باید بکنیم اما همیشه در موضع دفاعی نمی‌توانیم بمانیم... دشمن تهاجم می‌کند. ما هم باید تهاجم داشته باشیم»^۱.

شکل ۲: ابعاد جنگ ترکیبی از منظر فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

گزارش امنیتی مونیخ در سال ۲۰۱۵ میلادی:

«جنگ ترکیبی»، «تهاجم ترکیبی» یا «جنگ هیبریدی» نوعی از جنگ است که در آن یکی از طرف‌های درگیر ساختار نیروهای خود را به نوعی بهینه کرده است که از ترکیب تمام منابع موجود،

^۱ بیانات فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) در خصوص جنگ ترکیبی دیدار فرماندهان نیروی هوایی آجا،

متداول و غیرمتداول در یک زمینه و بستر فرهنگی منحصر به فرد استفاده کند تا اثرات خاص و هم‌افزایی در برابر یک رقیب متداول ایجاد کند. در «جنگ ترکیبی» صحنه نبرد با استفاده از ترکیبی از چندین ابزار متعارف و غیرمتعارف جنگی» مهیا می‌شود. کنفرانس امنیتی مونیخ ۲۰۱۵، جنگ ترکیبی را ترکیبی از ابزارهای مختلف متعارف و غیرمتعارف جنگی معرفی کرده است و هشت ابزار مختلف جنگ ترکیبی را به شکل زیر ترسیم نموده است، صحنه نبرد با استفاده از ترکیبی از ابزارهای مختلف نظامی و غیرنظامی دیپلماسی، جنگ اطلاعاتی و پروپاگاندا، حمایت از ناآرامی‌ها و شورش‌های محلی، نیروهای نامنظم و چریکی، نیروهای ویژه، جنگ اقتصادی و حمله‌های سایبری سامان یافته است (Munich Security Report, 2015: 35).

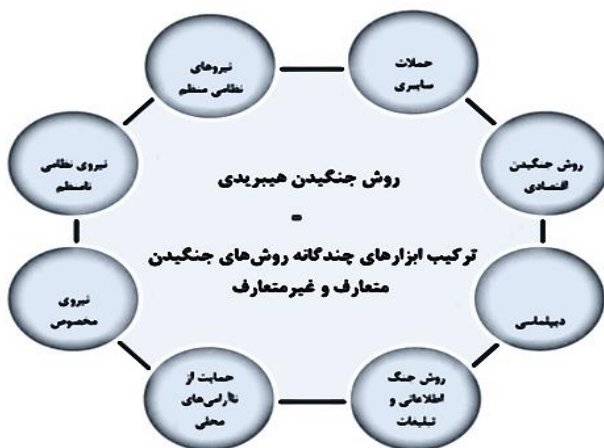
شکل ۳: گزارش امنیتی مونیخ، ۲۰۱۵

«جنگ ترکیبی» به راهبرد پیچیده‌ای اطلاق می‌شود که ترکیبی از نبردهای متعارف، نامتعارف، سایبری، روانی و اطلاعاتی را در خود جای می‌دهد و متناسب با آن طیف گسترده‌ای از ابزارها را به شیوه متقارن یا نامتقارن در نبردی غیرخطی مورد استفاده قرار می‌دهد. ابعاد و مؤلفه‌های این جنگ که اصطلاحاً به آن جنگ هیبریدی می‌گویند، فعالیت‌های نظامی متعارف و غیرمتعارف، جنگ تبلیغاتی و رسانه‌ای، جنگ اقتصادی و انواع تحریم‌ها، جنگ سایبری، دیپلماسی و مذاکره، جنگ روانی و اطلاعاتی، تروریسم، شورش و ناآرامی اجتماعی را شامل می‌شود. (Alexander, 2022)

گزارش امنیتی مونیخ در سال ۲۰۲۱ میلادی:

جنگ ترکیبی، طیفی از همه بازیگران (دولتی و غیردولتی)، ابزار و روش‌های گوناگون را مورد استفاده قرار می‌دهد؛ از تحریم اقتصادی و حمله سایبری گرفته تا ترور و حمله نظامی و عملیات روانی توسط رسانه‌ها و فریب رهبران. در یک تعریف جامع‌تر در اجلاس امنیتی مونیخ

۲۰۲۱، نبرد هیبریدی شامل ترکیبی از ابزارهای مختلف متعارف و غیرمتعارف است. این ابزارها از دیپلماسی تا جنگ نظامی شامل: دیپلماسی، جنگ اطلاعاتی و پروپاگاندا، حمایت از نابسامانی‌ها و شورش‌های محلی، نیروهای نامنظم و چریکی، نیروهای ویژه، نیروهای کلاسیک نظامی، جنگ اقتصادی و حمله‌های سایبری می‌شود. هدف اصلی جنگ ترکیبی، برانگیختن گسل‌های موجود یا بالقوه درون جامعه کشور هدف از طریق تحریک عده‌ای از مردم و سوق دادن آن‌ها به سمت آشوب و درگیری است. بعدازاین مرحله، می‌توان از طریق رسانه‌ها جریان این آشوب را از محتوای اصلی منحرف و آن را بزرگ‌نمایی کرد تا ناآرامی‌های بیشتری به راه افتاده و در پی آن یک واکنش بین‌المللی که می‌تواند به تحریم‌های سنگین‌تری منجر شود، شکل بگیرد (Munich Security Report, 2021: 21).

شکل ۴: گزارش امنیتی مونیخ، ۲۰۲۱

جنگ ترکیبی از منظر ناتو^۱:

جنگ ترکیبی مستلزم تداخل یا ادغام ابزارهای متعارف و غیرمتعارف قدرت و ابزارهای براندازی^۲ است. این ابزارها به روشی هماهنگ ترکیب می‌شوند تا از آسیب‌پذیری‌های یک حریف^۳ استفاده کنند و به اثرات هم‌افزایی دست یابند. هدف از تلفیق ابزارهای جنبشی و تاکتیک‌های غیرجنبشی،

¹ NATO Library, 2020

² subversion

³ antagonist

وارد کردن آسیب به یک کشور متخاصم به شیوه‌ای بهینه است. علاوه بر این، دو ویژگی متمایز از جنگ ترکیبی وجود دارد:

اول: مرز بین زمان جنگ و صلح مبهم می‌شود؛ این بدان معنی است که تشخیص آستانه جنگ^۱ دشوار است. جنگ گریزان می‌شود، زیرا عملیاتی کردن آن دشوار می‌شود. جنگ ترکیبی زیر آستانه جنگ یا خشونت آشکار مستقیم علی‌رغم این که آسان‌تر، ارزان‌تر و کم‌خطرتر از عملیات‌های جنگی است، سودمند است. فرض کنید حمایت مالی و حمایت از اطلاعات نادرست در همکاری با بازیگران غیردولتی بسیار امکان‌پذیرتر از این است که تانک‌ها را به داخل قلمرو کشور دیگری بفرستید یا جت‌های جنگنده را به حریم هوایی آن کشور منتقل کنید. هزینه‌ها و خطرات به‌طور قابل توجهی کمتر است، اما آسیب واقعی است. یک سؤال کلیدی در اینجا این است: آیا جنگی می‌تواند بدون درگیری مستقیم یا درگیری فیزیکی رخ دهد؟ با نفوذ جنگ ترکیبی در درگیری‌های بین دولتی، می‌توان به این موضوع پاسخ مثبت داد. این همچنان با فلسفه جنگ نیز مرتبط است. همان‌طور که سون تزو^۲، استراتژیست نظامی باستانی پیشنهاد کرد، عالی‌ترین هنر جنگ این است که دشمن را بدون جنگ تحت سلطه خود درآورد.

دوم: به ابهام و انتساب مربوط می‌شود؛ حملات ترکیبی معمولاً با ابهامات زیادی مشخص می‌شوند. چنین ابهامی به‌طور آگاهانه توسط بازیگران ترکیبی ایجاد و بزرگ‌تر می‌شود تا انتساب و همچنین پاسخ را پیچیده کند. به‌عبارت دیگر، کشوری که هدف قرار می‌گیرد یا قادر به شناسایی یک حمله ترکیبی نیست یا نمی‌تواند آن را به دولتی که ممکن است مرتکب یا حامی آن باشد نسبت دهد. بازیگر ترکیبی با بهره‌برداری از آستانه‌های شناسایی و انتساب، توسعه سیاست و پاسخ‌های استراتژیک را برای دولت هدف دشوار می‌کند (DeBenedictis, Kent, 2020).

کلاوزویتز^۳، استراتژیست برجسته نظامی بیان می‌کند: «جنگ چیزی نیست جز ادامه سیاست با ابزارهای دیگر». در حالی که این ممکن است هنوز هم درست باشد، ابزارهای جنگ در میان ظهور جنگ ترکیبی معاصر به طرز چشم‌گیری گسترش یافته است. این بدان معناست که ماتریس سیاست-جنگ حتی پیچیده‌تر شده است، زیرا پویایی جنگ در حالت نوسان است. جنگ اکنون به معنای طیف وسیعی از احتمالات است. گاهی اوقات، ممکن است شامل عملیات مسلحانه با

¹ war threshold

² Sun Tzu

³ Clausewitz

استفاده از بازیگران غیردولتی باشد. گاهی اوقات، ممکن است شامل راه‌اندازی حملات سایبری با هدف قرار دادن زیرساخت‌های حیاتی همراه با کمپین‌های اطلاعات نادرست باشد. چنین راه‌هایی گسترده هستند و همچنین راه‌هایی که ممکن است در کنار هم قرار گیرند. جنگ ترکیبی پویایی درگیری را مبهم می‌کند نه تنها به این دلیل که ابزار بزرگ و گسترده‌ای را برای تضعیف دشمن ارائه می‌دهد، بلکه به این دلیل که اجازه می‌دهد امنیت آن در دو جبهه پشت سر هم تضعیف شود. این همچنین به اهداف کلان جنگ ترکیبی مربوط می‌شود (DeBenedictis, Kent, 2020). نخست در جبهه توانمندی، آسیب‌پذیری‌های دولت هدف در حوزه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی و اطلاعاتی (PMESII^۱) تا آن‌جا که به‌طور محسوس و عملکردی ضعیف می‌شود مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد (Ibrahim, 2022).

جبهه دوم که در آن امنیت یک دولت تضعیف می‌شود، ماهیت ایده‌آلی دارد و به مقبولیت^۲ دولت مربوط می‌شود. مقبولیت ذاتاً به عنوان بستر اقتدار یا حاکمیت دولت عمل می‌کند. در تلاش برای آسیب رساندن به قرارداد اجتماعی که دولت و اجزای آن را به هم پیوند می‌دهد، یک بازیگر ترکیبی تلاش می‌کند اعتماد بین نهادهای دولتی و مردم را از بین ببرد. این منجر به از دست دادن مقبولیت دولت، که عمدتاً تابعی از اعتماد عمومی در عصر مدرن است و به نوبه خود، ظرفیت عمل به عنوان موجودی قوی^۳ در حوزه داخلی را از دست می‌دهد (Ibrahim, 2022).

ایجاد اعتماد برای غلبه بر تهدیدات ترکیبی (راه‌کار مقابله): با توجه به ماهیت پیچیده و پویایی جنگ ترکیبی، طیف وسیعی از سیاست‌ها و پاسخ‌های استراتژیک توسط متخصصان پیشنهاد شده است. برخی از این اقدامات حول محور اقداماتی برای شناسایی، بازدارندگی، مقابله و پاسخ به تهدیدات ترکیبی به روشی دقیق است. با این وجود، حوزه‌های اطلاعاتی، شناختی و اجتماعی به سنگ‌بنای جنگ ترکیبی تبدیل شده است. جنگ ترکیبی اغلب زیر آستانه سنتی جنگ اتفاق می‌افتد. آنچه در اینجا در کانون توجه قرار می‌گیرد، نقش غیرنظامیان است؛ نحوه تفکر و عمل آنها در رابطه با دولت. سامانه‌های دیجیتال و رسانه‌های اجتماعی معاصر به بازیگران ترکیبی اجازه می‌دهند تا با سهولت قابل توجهی بر این موضوع به ضرر دولت دشمن تأثیر بگذارند. کمپین‌های

¹ political, military, economic, social, information, and infrastructure

² Defence Studies, 'Hybrid Warfare' (Resurgence and Politicisation), 2022

³ legitimacy

⁴ Leviathan

اطلاعات نادرست آنلاین روسیه، که برخی از آن‌ها بسیار ظریف و در عین حال جدی هستند، علیه برخی از کشورهای غربی، نمونه خوبی در این زمینه است. سامانه‌های دیجیتال و رسانه‌های اجتماعی معاصر به بازیگران ترکیبی اجازه می‌دهند تا بر نقش غیرنظامیان تأثیر بگذارند: نحوه تفکر و عمل آن‌ها در رابطه با دولت. همچنین، همان‌طور که قبلاً اشاره شد، دولت بدون مردم بدون ستون فقرات است. مقبولیت و به همین ترتیب قدرت را از مردم خود می‌گیرد. این امر به ویژه در مورد سیاست‌هایی که ساختار دموکراتیک دارند صدق می‌کند. با ایجاد شکاف بین دولت و مردم آن، می‌توان شرایطی را برای انفجار آن ایجاد کرد. این دقیقاً همان چیزی است که یک بازیگر ترکیبی در زیر آستانه جنگ انجام می‌دهد. تهدیدهای ترکیبی اغلب با آسیب‌پذیری‌های دولت هدف یا جوامع سیاسی بین دولتی طراحی می‌شوند. هدف این است که از آنها تا جایی که عمیق تر می‌شوند برای ایجاد و تشدید دو قطبی‌سازی در سطح ملی و بین‌المللی بهره‌برداری شود. این به فرسایش خطرناک ارزش‌های اصلی همزیستی، هماهنگی و کثرت‌گرایی در میان جوامع دموکراتیک و همچنین توانایی تصمیم‌گیری رهبران سیاسی تبدیل می‌شود. در نهایت، آنچه تهدیدات ترکیبی را از بین می‌برد، اعتماد است. به همین دلیل است که اعتمادسازی باید به عنوان سنگر اصلی در برابر تهدیدات ترکیبی، به ویژه تهدیدهایی که در جهت تضعیف دولت‌ها و سیاست‌های دموکراتیک هستند، تلقی شود. علاوه بر این، اعتماد شرط لازم برای تحقق هرگونه سیاست یا پاسخ استراتژیک به تهدیدات ترکیبی است. به عبارت دیگر، در غیاب اعتماد، هیچ چیز کارساز نخواهد بود و نتایج مطلوب را به همراه نخواهد داشت. اعتماد نباید به عنوان یک پدیده تک لایه یا تک بعدی درک شود. در چندین سطح و چندین دامنه مورد نیاز است. به عنوان مثال، مردم باید به ارگان‌های دولتی اعتماد داشته باشند تا دولت‌ها از انطباق با تصمیمات خود اطمینان حاصل کنند. نگران‌کننده است که در بسیاری از کشورهای غربی، همان‌طور که شواهد نشان می‌دهد نهادهای دولتی اعتبار خود را به دلیل کاهش اعتماد عمومی از دست می‌دهند. در ایالات متحده، اعتماد عمومی از ۷۳ درصد در دهه ۱۹۵۰ به ۲۴ درصد در سال ۲۰۲۱ کاهش یافته است. به‌طور مشابه، در اروپای غربی، سطح اعتماد از دهه ۱۹۷۰ به‌طور پیوسته در حال کاهش بوده است. این فقط اعتماد عمومی به دولت نیست که مهم است. اعتماد مردم به یکدیگر به همان اندازه مهم است. افزایش عوام‌گرایی^۱ در بخش‌های مختلف جهان از جمله کشورهای غربی، نشانه‌ای از

^۱ Populism

دوقطبی تر شدن سیاسی - اجتماعی در جوامع سیاسی است. این امر نه تنها هماهنگی در سطح اجتماعی، بلکه بافت اجتماعی و سیاسی جامعه را نیز به خطر می‌اندازد و در نتیجه ایجاد اجماع در فرآیندهای تصمیم‌گیری در همه سطوح را دشوار می‌کند. ایجاد، بازسازی و تقویت اعتماد برای ایجاد انعطاف‌پذیری بادوام در برابر تهدیدات ترکیبی که امنیت را در سطوح دولتی و اجتماعی به شدت به خطر می‌اندازد، حیاتی است. اعتمادسازی در درون و بین جوامع باید محور تلاش‌ها برای خنثی کردن جنگ‌های ترکیبی و تهدیدها باشد. این امر مستلزم تلاش‌های مستمر در سطوح ساختاری و سیاستی برای ایجاد پیوندهای قوی بین دولت و مردم است که زیربنای شفافیت، مالکیت و فراگیری معنادار است (Arsalan Bilal, 2021).

ساختار جنگ ترکیبی: ساختار جنگ ترکیبی بر یک بستر شناختی به جهت شناخت و مدیریت اذهان بازیگران رقم می‌خورد. به عبارت دیگر در جنگ ترکیبی طیفی از ابزار نظامی پیشرفته در کنار فناوری پیشرفته ارتباطاتی وجود دارد تا بتواند بیشترین تأثیر را بر ذهن و اراده بازیگر هدف اعمال کند. مدلی که روسیه در سال ۲۰۰۸ علیه گرجستان و در سال ۲۰۱۴ علیه اوکراین به کار گرفت، جنگ ترکیبی نام داشت. البته روس‌ها این سبک جنگ را با نام بومی جنگ غیرخطی معرفی کرده‌اند. هدف فوری جنگ ترکیبی برای روسیه، به‌عنوان بازیگری دولتی، ممکن است ایجاد آزار، بی‌نظمی و تهدید ایالات متحده و ناتو هدایت این‌ها به نقطه درگیری مستقیم باشد، اما بعد از این مرحله، با اتخاذ رویکرد جدیدی از «آستانه خطر و جنگ» عقب‌نشینی می‌کنند (Bettina, 2016).

ساختار جنگ ترکیبی به این نحو است که در هر زمان ممکن از شکاف‌های دفاعی رقیب، در حوزه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و نظامی با استفاده از انواع مختلف حملات یا تهدیدهای پشت سر هم و یا حتی هم‌زمان استفاده شود. با این وجود، آنچه جنگ ترکیبی را نسبت به جنگ‌های سنتی یا جنگ‌های آشکارتر خطرناک کرده است، این است که در این جنگ اقدامات پنهان و غیرقانونی وجود دارد که غالباً درصدد تحریک و آغاز عملی سایر منازعات پیرامونی است. در این میان، از سویی برای شناخت ساختار جنگ ترکیبی می‌توان به اهمیت بُعد پنجم جنگ که همان مؤلفه ذهن در کنار چهار بعد دیگر زمین، آب، هوا و فضا است و از سوی دیگر، به کارکرد ترکیبی جنگ که جامع نسل‌های گذشته است، اشاره کرد (ابراهیمی، ۱۳۹۹).

ویژگی‌های جنگ ترکیبی: با توجه به تنوع ابعاد و مؤلفه‌های جنگ ترکیبی این جنگ‌ها از چند ویژگی مهم به شرح زیر برخوردار هستند:

الف- هم‌افزایی: بهره‌گیری هم‌زمان ابعاد این جنگ سبب می‌شود که فشاری به مراتب بیشتر بر جامعه هدف وارد شود. در این وضعیت است که جامعه هدف دچار سردرگمی و بحران شناختی شده و به‌ناچار با تصمیم‌گیری‌های عجولانه و بعضاً نامناسب موفقیت دشمن را بیشتر می‌کند.

ب- قابلیت تسری: هرکدام از مؤلفه‌های جنگ ترکیبی می‌تواند مکمل و پیش‌برنده اهداف مؤلفه‌های دیگر باشد، مثلاً آنگاه‌که دشمن، تحریم فلج‌کننده اقتصادی علیه مردم ایران را اعمال می‌کند، هدفش ایجاد نارضایتی اجتماعی است و بنا دارد از این نارضایتی برای ایجاد شورش اجتماعی استفاده کند؛ و یا هنگامی‌که در جنگ سایبری سیستم سوخت ایران را هدف قرار می‌دهد، تکرار غائله آبان ۱۳۹۸ را در نظر دارد.

پ- پیچیدگی و ابهام: دشمن در این جنگ بنا دارد که با اعمال فشار حداکثری بتواند جامعه هدف را دچار سردرگمی کرده و ضمن برهم زدن نظام محاسباتی مسئولین تصمیم‌گیر، مردم را نیز بدون شناخت درست از منشأ کاستی‌ها، در برابر مسئولین قرار دهد. بنابراین، جنگ ترکیبی از این منظر اهمیت پیدا می‌کند که جامعه هدف به دلیل رویارویی و مواجه‌شدن با انبوهی از مشکلات، دچار بحران تصمیم‌گیری شده و آنگاه زمینه پذیرش شکست و تسلیم او فراهم می‌شود. از سوی دیگر در جنگ ترکیبی، دشمنان بنا دارند از برخی از زمینه‌های موجود نظیر تغییرات نسلی و به میدان آمدن نسل‌های جدید، آثار برجای‌مانده از کاربرد جنگ‌های گذشته نظیر مشکلات اقتصادی و معیشتی مردم، واگرایی‌های ناشی از تهاجم و شیخون فرهنگی دشمنان نسبت به ارزش‌های دینی و انقلابی، پیامدهای ناشی از ضعف‌ها و ناکارآمدی دولت‌های گذشته، گستردگی و نفوذ شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی و غیره برای پیشبرد اهداف خود استفاده کنند (دادوند، ۱۴۰۱: ۵۴).

شکل ۵: ویژگی‌های جنگ ترکیبی (منبع: دادوند، ۱۴۰۱: ۵۵)

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نوع کاربردی و روش انجام تحقیق توصیفی-تحلیلی با رویکرد آمیخته است. جامعه آماری پژوهش به صورت هدفمند، همگون و ناهمگون بوده و برابر شرایط و ویژگی‌های جامعه آماری و به واسطه‌ی تخصصی بودن و جنبه‌های راهبردی پژوهش برابر با ۷۵ تن می‌باشد و با توجه به این که حجم جامعه آماری کمتر از ۱۰۰ تن برآورد گردیده است، لذا حجم نمونه آماری تحقیق حاضر ۷۵ تن به روش نمونه‌گیری تمام‌شمار به شرح جدول زیر تعیین می‌گردد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

در این تحقیق، تجزیه و تحلیل داده‌ها در چارچوب فرآیند و روش تحقیق تعریف شده، به دو شکل آمار توصیفی و استنباطی انجام گردید. در تحقیق حاضر از فنون آمار توصیفی برای تحلیل داده‌های جمعیت‌شناسی نمونه آماری استفاده شده است. همچنین در بخش دوم از تحلیل آمار استنباطی استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل سؤال اول فرعی:

(۱) مؤلفه‌های آفند غیرعامل در جنگ ترکیبی چیست؟

با استناد به ادبیات تحقیق، مؤلفه‌های آفند غیرعامل و نقش آن در جنگ ترکیبی، از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه‌ها، احصاء و سپس در اختیار تعداد ۷۵ نفر از خبرگان قرار گرفت که تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده و برابر نظر خبرگان، با استفاده از نرم‌افزار اسمارت پی ال اس، به شرح ذیل تعیین گردیده است.

الف- مؤلفه‌های بعد آفند غیرعامل جنگ ترکیبی:

جدول ۲: ضریب همبستگی مؤلفه‌های تحقیق

تفسیر	T-TEST		ضریب همبستگی	مؤلفه	بعد	ردیف
	P-value	T-value				
نشان دهنده رابطه مثبت و معنادار بین مؤلفه «اجتماعی» و بعد «آفند غیرعامل» است.	0.000	78.661	0.934	اجتماعی	آفند غیرعامل	۱
نشان دهنده رابطه مثبت و معنادار بین مؤلفه «اطلاعاتی» و بعد «آفند غیرعامل» است.	0.000	47.583	0.912	اطلاعاتی		۲

نشان دهنده رابطه مثبت و معنادار بین مؤلفه «اقتصادی» و بعد «آفند غیرعامل» است.	0.000	84.485	0.936	اقتصادی	۳
نشان دهنده رابطه مثبت و معنادار بین مؤلفه «زیست محیطی» و بعد «آفند غیرعامل» است.	0.000	14.808	0.852	زیست محیطی	۴
نشان دهنده رابطه مثبت و معنادار بین مؤلفه «سایبری» و بعد «آفند غیرعامل» است.	0.000	59.919	0.925	سایبری	۵
نشان دهنده رابطه مثبت و معنادار بین مؤلفه «سیاسی و حقوقی» و بعد «آفند غیرعامل» است.	0.000	18.164	0.885	سیاسی و حقوقی	۶
نشان دهنده رابطه مثبت و معنادار بین مؤلفه «شناختی» و بعد «آفند غیرعامل» است.	0.000	55.796	0.940	شناختی	۷
نشان دهنده رابطه مثبت و معنادار بین مؤلفه «فرهنگی» و بعد «آفند غیرعامل» است.	0.000	58.883	0.920	فرهنگی	۸

مؤلفه‌های این بعد شامل: «اجتماعی» با ضریب مسیر ۰.۹۳۴، «اطلاعاتی» با ضریب مسیر ۰.۹۱۲، «اقتصادی» با ضریب مسیر ۰.۹۳۶، «زیست محیطی» با ضریب مسیر ۰.۸۵۲، «سایبری» با ضریب مسیر ۰.۹۲۵، «سیاسی و حقوقی» با ضریب مسیر ۰.۸۸۵، «شناختی» با ضریب مسیر ۰.۹۴۰ و «فرهنگی» با ضریب مسیر ۰.۹۲۰ می‌باشند و با توجه به مقادیر P-Values که ۰/۰۰۰ محاسبه شده و کمتر از ۰.۰۵ است و مقادیر T-Values که بیشتر از ۱.۹۶ محاسبه شده است، بیانگر این مطلب است که این مؤلفه‌ها با اطمینان ۰/۹۵ معنادار هستند.

ب- زیرمؤلفه‌های هر یک از مؤلفه‌های جنگ ترکیبی دشمن علیه جمهوری اسلامی ایران:

جدول ۳: زیرمؤلفه‌های هر یک از مؤلفه‌های جنگ ترکیبی

T-values	P-values	بار عاملی	زیرمؤلفه	ردیف	مؤلفه	بعد
0.000	10.648	0.800	تحریم سیاسی	۱	سیاسی و حقوقی	آفتد غیر عامل
0.000	31.981	0.878	حمایت از گروه‌های سیاسی معاند	۲		
0.000	9.927	0.757	اپوزسیون	۳		
0.000	11.639	0.773	پرونده‌سازی و ارجاع به کنوانسیون ژنو	۴		
0.000	16.617	0.779	پرونده‌سازی و ارجاع به شورای امنیت	۵		
0.000	9.192	0.700	پرونده‌سازی علیه ایران و ارجاع به کنوانسیون حقوق بشر	۶		
0.000	12.500	0.779	تحریم اقتصادی	۱	اقتصادی	
0.000	22.222	0.853	محدودیت ارزی و تجارت	۲		
0.000	59.861	0.934	محدودیت مبادلات مالی	۳		
0.000	8.743	0.729	تحریم سویفت	۴		
0.000	17.232	0.838	محدودیت در صادرات و واردات	۵		
0.000	10.087	0.729	سست کردن باورها	۱	فرهنگی	
0.000	17.320	0.851	دگرگونی ارزش‌ها	۲		
0.000	16.726	0.821	انحراف اندیشه‌ها	۳		
0.000	28.318	0.858	تغییر آداب و سنن	۴		
0.000	27.104	0.840	تبدیل آداب و سنن	۵		
0.000	25.210	0.847	نابودی اصول اخلاقی حاکم بر جامعه	۶		
0.000	52.488	0.911	ایجاد گسل‌های قومی	۱	اجتماعی	
0.000	20.357	0.845	ایجاد گسل‌های مذهبی	۲		
0.000	15.440	0.826	اختلاف طبقاتی	۳		
0.000	13.938	0.799	ایجاد فاصله بین مردم و حاکمیت	۴		
0.000	19.560	0.829	حمایت از نخبگان مخالف حاکمیت	۵		
0.000	37.371	0.901	عملیات روانی	۱	شناختی	

0.000	27.011	0.882	عملیات رسانه‌ای	۲	
0.000	25.377	0.852	فکری و ادراکی	۳	
0.000	15.213	0.833	هوش مصنوعی	۴	
0.000	12.467	0.797	مدیریت افکار و اذهان	۵	
0.000	15.525	0.795	فضای مجازی	۱	
0.000	12.566	0.797	ماهواره	۲	سایبری
0.000	21.318	0.888	سایبرنتیک	۳	
0.000	31.488	0.869	جنگ الکترونیک	۴	
0.000	9.457	0.752	بیوتکنولوژی	۱	
0.000	19.556	0.844	بیوتروریسم	۲	زیست محیطی
0.000	8.474	0.726	بیماری‌های همه‌گیر	۳	
0.000	10.411	0.736	تنش آبی	۴	
0.000	30.289	0.885	ریزگردها	۵	
0.000	13.331	0.745	اقدامات امنیتی	۱	
0.000	17.608	0.807	نفوذ	۲	اطلاعاتی
0.000	19.252	0.818	جاسوسی	۳	
0.000	7.282	0.633	عملیات ویژه اطلاعاتی	۴	
0.000	12.213	0.735	خرابکاری	۵	
0.000	17.338	0.801	براندازی	۶	

تجزیه و تحلیل سؤال دوم فرعی:

(۲) روابط بین مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های آفند غیرعامل در جنگ ترکیبی چگونه است؟

آمار استنباطی: با توجه به دلایل انتخاب نرم‌افزار واریانس محور محققین بر اساس کم بودن حجم نمونه و ...، نرم‌افزار اسمارت پی. ال. اس^۱ ورژن ۳ را برای استنباط داده‌های خود انتخاب نموده است، اما پیش از آن در جدول زیر ترکیبی و انعکاسی بودن گویه‌ها، آورده شده است.

^۱Smart PLS

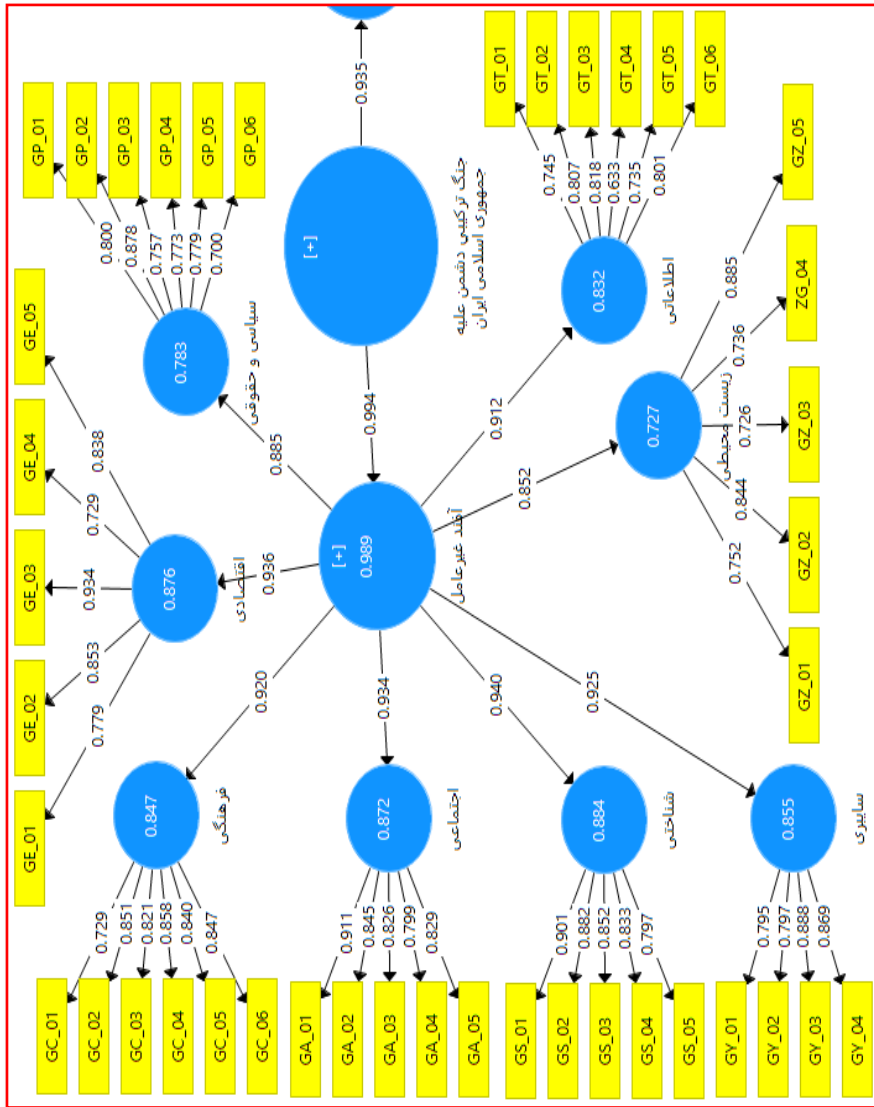
جدول ۵: زیرمؤلفه‌ها، انعکاسی و یا ترکیبی بودن آن‌ها

بُعد	مؤلفه	ردیف	زیرمؤلفه	شناسه	ترکیبی / انعکاسی
سیاسی و حقوقی	سیاسی و حقوقی	۱	تحریم سیاسی	GP_01	انعکاسی
		۲	حمایت از گروه‌های سیاسی معاند و تجزیه‌طلب	GP_02	انعکاسی
		۳	اپوزسیون	GP_03	انعکاسی
		۴	پرونده‌سازی علیه ایران و ارجاع به کنوانسیون ژنو	GP_04	انعکاسی
		۵	پرونده‌سازی علیه ایران و ارجاع به شورای امنیت	GP_05	انعکاسی
		۶	پرونده‌سازی علیه ایران و ارجاع به کنوانسیون حقوق بشر	GP_06	انعکاسی
اقتصادی	اقتصادی	۱	تحریم اقتصادی	GE_01	انعکاسی
		۲	محدودیت ارزی و تجارت	GE_02	انعکاسی
		۳	محدودیت مبادلات مالی	GE_03	انعکاسی
		۴	تحریم سویفت	GE_04	انعکاسی
		۵	محدودیت در صادرات و واردات	GE_05	انعکاسی
فرهنگی	فرهنگی	۱	سست کردن باورها	GC_01	انعکاسی
		۲	دگرگونی ارزش‌ها	GC_02	انعکاسی
		۳	انحراف اندیشه‌ها	GC_03	انعکاسی
		۴	تغییر آداب و سنن	GC_04	انعکاسی
		۵	تبدیل آداب و سنن	GC_05	انعکاسی
		۶	نابودی اصول اخلاقی حاکم بر جامعه	GC_06	انعکاسی
اجتماعی	اجتماعی	۱	ایجاد گسل‌های قومی	GA_01	انعکاسی
		۲	ایجاد گسل‌های مذهبی	GA_02	انعکاسی
		۳	اختلاف طبقاتی	GA_03	انعکاسی
		۴	ایجاد فاصله بین مردم و حاکمیت	GA_04	انعکاسی
		۵	حمایت از نخبگان مخالف حاکمیت	GA_05	انعکاسی

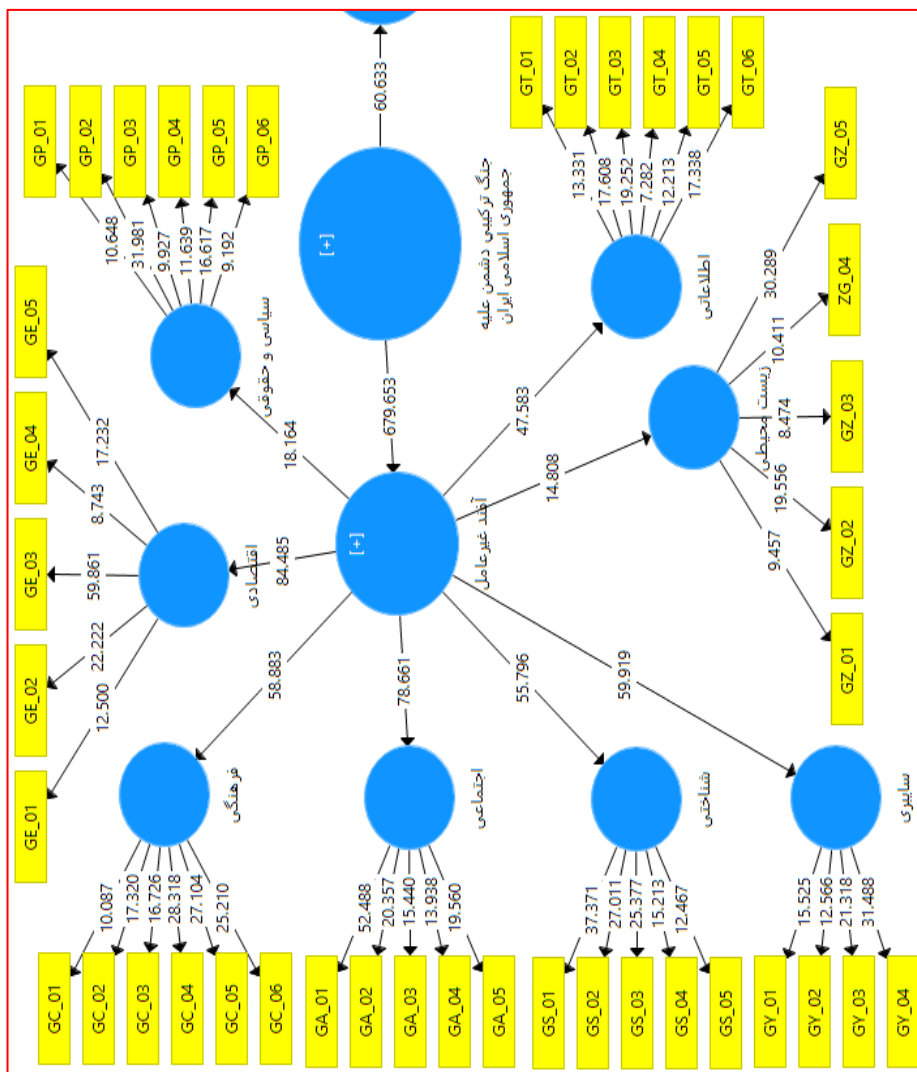
آفند غیرعامل

انعکاسی	GS_01	عملیات روانی	۱	شناختی
انعکاسی	GS_02	عملیات رسانه‌ای	۲	
انعکاسی	GS_03	فکری و ادراکی	۳	
انعکاسی	GS_04	هوش مصنوعی	۴	
انعکاسی	GS_05	مدیریت افکار و اذهان	۵	
انعکاسی	GY_01	فضای مجازی	۱	سایبری
انعکاسی	GY_02	ماهواره	۲	
انعکاسی	GY_03	سایبرنتیک	۳	
انعکاسی	GY_04	جنگ الکترونیک	۴	
انعکاسی	GZ_01	بیوتکنولوژی	۱	زیست محیطی
انعکاسی	GZ_02	بیوتروریسم	۲	
انعکاسی	GZ_03	بیماری‌های همه‌گیر	۳	
انعکاسی	GZ_04	تنش آبی	۴	
انعکاسی	GZ_05	ریزگردها	۵	
انعکاسی	GT_01	اقدامات امنیتی	۱	اطلاعاتی
انعکاسی	GT_02	نفوذ	۲	
انعکاسی	GT_03	جاسوسی	۳	
انعکاسی	GT_04	عملیات ویژه اطلاعاتی	۴	
انعکاسی	GT_05	خرابکاری	۵	
انعکاسی	GT_06	براندازی	۶	

پس از بررسی مدل اندازه‌گیری یا مدل بیرونی مشخص گردید که کلیه سؤالات متغیرها از نوع انعکاسی هستند بنابراین ابتدا مدل اولیه بیرونی اجرا می‌گردد و آزمون‌های مدل اندازه‌گیری انعکاسی برای آن بررسی می‌شود.

نمودار ۱: مدل بیرونی انعکاسی اولیه در حالت تخمین ضرایب مسیر

نمودار ۲: مدل بیرونی انعکاسی اولیه در حالت تخمین ضرایب معناداری

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری:

در جنگ ترکیبی یکی از طرف‌های درگیر ساختار نیروهای خود را به‌نوعی بهینه کرده است که از ترکیب تمام منابع موجود در یک یا چند عرصه به روشی هماهنگ استفاده تا از آسیب‌پذیری‌های یک حریف استفاده کنند و به اثرات هم‌افزایی دست یابند. جنگ ترکیبی نسخه‌ی روزآمد شده و کامل شده‌ای از انواع جنگ‌های گذشته تاکنون است که با هدف تغییر رفتار جامعه هدف (انفعال، تسلیم و یا براندازی) با استفاده هم‌افزا از کلیه امکانات نظامی و غیرنظامی و همه‌ی ابزارهای سخت، نیمه سخت و نرم و مدیریت تأثیرات شناختی حاصل از اقدامات خصمانه در حوزه‌های مختلف سیاسی، حقوقی، اقتصادی، فرهنگی، رسانه‌ای، اجتماعی، علم و فناوری، سایبری و زیست‌محیطی و در مرحله نهایی در صورت ضرورت با اقدامات نظامی، جامعه هدف را موردتهاجم قرار می‌دهد. در جنگ ترکیبی، ترکیب راهبردها و تقابل بین راهبردهای طرفین درگیر دارای اهمیت است. جنگ ترکیبی تاکنون کامل‌ترین و پیچیده‌ترین نسخه نوع جنگیدن محسوب می‌شود که عمدتاً بر بعد شناخت و ادراک تمرکز دارد. جنگ ترکیبی، عبارت از یک جنگ آفندی که طیفی از اقدامات آفندی غیرعامل و اقدامات آفندی عامل را شامل می‌گردد. در آفند غیرعامل دشمن از تمامی مؤلفه‌های قدرت ملی خود (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، علمی و فناوری، جغرافیایی، فراسرزیمینی و...) به‌جز قدرت نظامی، علیه آسیب‌پذیری‌های کشور مقابل (حریف) استفاده می‌نماید؛ تا زمینه را برای آفند عامل و استفاده از قدرت نظامی و پیروزی فراهم نماید.

نتیجه پاسخ به سؤال اول فرعی تحقیق:

مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های آفند غیرعامل در جنگ ترکیبی چیست؟

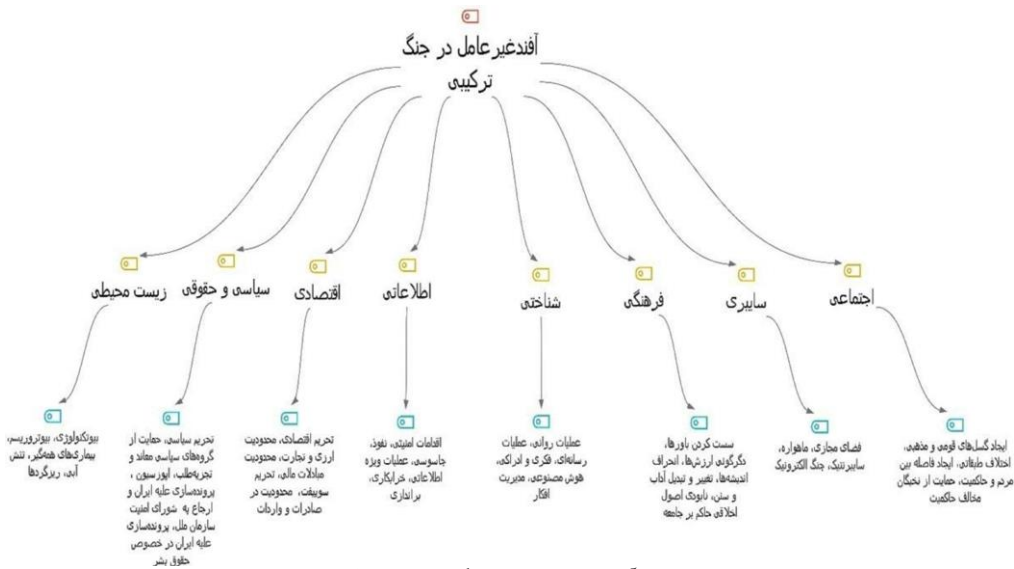
پس از انجام مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی (مصاحبه‌ها با خبرگان و پرسشنامه) تعداد ۸ مؤلفه و ۴۲ زیرمؤلفه احصاء گردید که پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات بوسیله نرم افزار اسمارت پی. ال. اس، بار عاملی تمامی زیرمؤلفه‌ها بیشتر از ۰/۶ محاسبه گردید و همه مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌ها به شرح زیر مورد تایید جامعه نمونه قرار گرفت.

مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های آفند غیرعامل در جنگ ترکیبی:

از نگاه جامعه نمونه با اطمینان ۰/۹۵ تمامی مؤلفه‌ها با بعد آفند غیرعامل دارای رابطه مستقیم، قوی و معنادار هستند و بار عاملی زیرمؤلفه‌ها بیشتر از ۰/۶ بوده، لذا هر کدام از زیرمؤلفه‌ها از قدرت تبیین خوبی برای مؤلفه‌های مربوطه برخوردار می‌باشند. از دید صاحب‌نظران این تحقیق ترتیب این مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌ها با توجه به مقادیر بارهای عاملی محاسبه شده، به شرح ذیل است:

(۱) مؤلفه شناختی: عملیات روانی؛ عملیات رسانه‌ای؛ فکری و ادراکی؛ هوش مصنوعی؛ مدیریت افکار و اذهان.

- (۲) مؤلفه اقتصادی: محدودیت مبادلات مالی؛ محدودیت ارزی و تجارت؛ محدودیت در صادرات و واردات؛ تحریم اقتصادی؛ تحریم سویفت.
- (۳) مؤلفه اجتماعی: ایجاد گسل‌های قومی؛ ایجاد گسل‌های مذهبی؛ حمایت از نخبگان مخالف حاکمیت؛ اختلاف طبقاتی؛ ایجاد فاصله بین مردم و حاکمیت.
- (۴) مؤلفه سایبری: سایبرنتیک؛ جنگ الکترونیک؛ ماهواره؛ فضای مجازی.
- (۵) مؤلفه فرهنگی: تغییر آداب و سنن؛ دگرگونی ارزش‌ها؛ نابودی اصول اخلاقی حاکم بر جامعه؛ انحراف اندیشه‌ها؛ سست کردن باورها.
- (۶) مؤلفه سیاسی و حقوقی: حمایت از گروه‌های سیاسی معاند و تجزیه‌طلب؛ تحریم سیاسی؛ پرونده‌سازی علیه ایران و ارجاع به شورای امنیت سازمان ملل؛ پرونده‌سازی علیه ایران و ارجاع به کنوانسیون ژنو؛ اپوزسیون؛ پرونده‌سازی علیه ایران و ارجاع به کنوانسیون حقوق بشر.
- (۷) مؤلفه اطلاعاتی: جاسوسی؛ نفوذ؛ براندازی؛ اقدامات امنیتی؛ خرابکاری؛ عملیات ویژه اطلاعاتی.
- (۸) مؤلفه زیست محیطی: ریزگردها؛ بیوتروریسم؛ بیوتکنولوژی؛ تنش آبی؛ بیماری‌های همه‌گیر.
- مدل مفهومی: با توجه به مطالعه اسناد و مدارک و بررسی‌های به‌عمل آمده در خصوص نظریات صاحب‌نظران و خبرگان این حوزه مدل مفهومی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

شکل ۶: مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های آفند غیرعامل در جنگ ترکیبی (برگرفته از نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها)

ب- پیشنهادها**پیشنادهای کاربردی**

- بر اساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق، پیشنهاد می‌گردد:
- (۱) نتایج این تحقیق به معاونت‌های اطلاعات و عملیات ستاد کل نیروهای مسلح و سایر سازمان‌های مرتبط با جنگ ترکیبی ارسال گردد.
 - (۲) سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران سازمان‌های لشکری و کشوری نسبت به اتخاذ سیاست‌های مناسب و تدابیر هوشمندانه و راهبردهای مقابله‌ای مرتبط با ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های احصاء شده در این تحقیق در راستای مقابله با جنگ ترکیبی دشمن علیه جمهوری اسلامی ایران اقدام نمایند.
 - (۳) سازمان‌های اطلاعاتی، وزارت کشور و صدا و سیما جهت تشخیص و پیشگیری از حملات، پاسخگویی سریع، محافظت از سامانه‌های اطلاعات و ارتباطات، و تحلیل داده‌ها، نسبت به توسعه و بهره‌برداری از فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی، رباتیک، بیگ‌دیتا، اینترنت اشیا و فضای مجازی اقدام نمایند.
 - (۴) سازمان‌های لشکری و کشوری مرتبط با جنگ ترکیبی نسبت به تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی مناسب برای آموزش کارکنان خود در زمینه امنیت سایبری، جنگ اطلاعاتی، تحلیل اطلاعات، فناوری‌های نوین و همکاری چندجانبه آموزش و آمادگی نیروهای نظامی و سایر نهادها در حوزه‌های مرتبط با جنگ ترکیبی اقدام نمایند.
 - (۵) سازمان‌های لشکری و کشوری مرتبط با جنگ ترکیبی نسبت به تدوین و یا بروزرسانی سیاست‌ها و راهبردهای ملی و سازمانی (اهداف، رویکردها، دستورالعمل‌ها، تقسیم‌بندی مسئولیت‌ها و منابع مورد نیاز) برای مقابله با جنگ ترکیبی اقدامات لازم را به عمل آورند.
 - (۶) سازمان‌های اطلاعاتی نسبت به تحلیل تهدیدات اطلاعاتی، کنترل و مبارزه با حملات سایبری، جمع‌آوری اطلاعات جاسوسی، مانیتورینگ رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، ارتقاء اشراف و تسلط اطلاعاتی به صورت هماهنگ و هم‌افزا اقدام نمایند.
 - (۷) سازمان‌های لشکری جهت مقابله با تهدیدات نظامی و نظامی- غیرنظامی نسبت به تقویت نیروهای خود، به‌روزرسانی تجهیزات و ارتقاء ظرفیت‌های نظامی در حوزه‌های مختلف اقدام نمایند.
 - (۸) سازمان‌های نظامی نسبت به تحقیق و توسعه در زمینه فناوری‌های نظامی، توسعه سامانه‌ها و تجهیزات نوین و آزمایش و ارزیابی اثربخشی آن‌ها و راه‌کارهای نوین جهت مقابله با جنگ ترکیبی اقدام نمایند.
 - (۹) قرارگاه سایبری کشور نسبت به تقویت قابلیت‌های سایبری و ایجاد ساختارهای سازمانی مناسب برای پیشگیری، تشخیص و مقابله با حملات سایبری اقدامات لازم را به عمل آورد.

(۱۰) وزارت اطلاعات و سایر دستگاه‌های اطلاعاتی نسبت به توسعه ظرفیت اطلاعاتی شامل ایجاد سامانه‌های جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات، ایجاد شبکه‌های ارتباطی قوی و توسعه فناوری‌های مرتبط با اطلاعات مانند هوش مصنوعی و تحلیل داده‌ها اقدام نمایند.

(۱۱) وزارت امور خارجه نسبت به تحلیل تهدیدات سیاسی، عضویت و شرکت در ائتلاف‌های بین‌المللی، ارتقاء قدرت نرم و ترویج ارزش‌ها و ایدئولوژی‌ها، رفع تحریم‌ها و مذاکرات بین‌المللی اقدامات لازم را به عمل آورد.

(۱۲) وزارت دفاع اقدامات لازم را در خصوص تحلیل تهدیدات نظامی، تقویت قدرت نظامی، برنامه‌ریزی، تحقیق و توسعه تجهیزات و تسلیحات نظامی، به منظور ارتقا توان رزم اقدامات لازم را به عمل آورد.

(۱۳) وزارتخانه‌های اقتصاد و صمت نسبت به توسعه اقتصاد مقاومتی، تنوع اقتصادی، تقویت و حمایت از صنایع مولد، تولیدات ملی و اتخاذ تدابیر امنیتی برای حفاظت از زیرساخت‌های اقتصادی، اقدامات لازم را به عمل آورند.

(۱۴) وزارت کشاورزی و منابع طبیعی اقدامات لازم در خصوص حفاظت از زیرساخت‌های مهم، مانند سامانه‌های آبیاری و آبرسانی و توزیع غذا، ارتقاء امنیت غذایی، حفاظت از منابع طبیعی مهم مانند جنگل‌ها، معادن و منابع آب، مدیریت بحران‌های طبیعی مانند خشکسالی و سیلاب، توسعه فناوری‌های کشاورزی و بهبود بهره‌وری منابع طبیعی، را به عمل آورند.

پیشنهاد‌های پژوهشی:

- (۱) راهبردها و الزامات پیاده‌سازی الگوی این تحقیق در قالب یک رساله دکتری، انجام شود؛
- (۲) تدوین راهبردهای مقابله با جنگ ترکیبی دشمن در سازمان‌های لشکری و کشوری؛
- (۳) راهبردهای مؤثر برای افزایش امنیت سایبری در مواجهه با جنگ ترکیبی؛
- (۴) شناسایی و تبیین نقش رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در جنگ ترکیبی؛

فهرست منابع

الف- منابع فارسی

- افشردی، محمدحسین و شیخ، علیرضا. (۱۳۹۸). بررسی نیازها، قابلیت‌ها و توانمندی‌های فرماندهی و مدیریت در عرصه جنگ‌های آینده ج.ا. ایران، تهران: فصلنامه راهبرد دفاعی.
- بنی فاطمه، حسین. (۱۳۹۹). تحلیل جامعه‌شناختی تهاجم فرهنگی، تهران: انتشارات سمت.
- تدابیر، فرامین و بیانات حضرت آیت‌الله‌العظمی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی).
- دادوند، حسین. (۱۴۰۱). چستی و چگونگی اجرای جهاد تبیین در مقابله با جنگ ترکیبی دشمن، نوشهر: فصلنامه دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره)، شماره ۱.
- داوری، علی، رضازاده، آرش، (۱۳۹۶)، مدل سازی معادلات ساختاری با نرم افزار PLS، تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ چهارم.
- دهکردی، علی و منشادی، محمدعلی و ولوی، محمدرضا، و زواره، سیدمسعودرضا. (۱۳۹۹). «الگوی راهبردی نظام نوآوری فناورانه دفاعی در جنگ ترکیبی»، مطالعات دفاعی استراتژیک.
- محسنین، شهریار، اسفیدانی، محمد رحیم، (۱۳۹۳)، معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی به کمک نرم افزار Smart-PLS (آموزشی و کاربردی)، تهران: مؤسسه کتاب مهربان نشر، چاپ اول.
- محمدزاده، عمار. (۱۳۹۹). جنگ‌های هیبریدی- شیوه جنگ نوین، تهران: راز نهان.
- محمدی، سبحان. (۱۳۹۹). جنگ‌های ترکیبی (استراتژی ایالات متحده)، تهران، آرون.
- مرکزی مقدم، حسین. (۱۳۹۹). تهاجم فرهنگی و راه‌کارهای مقابله با آن در اندیشه رهبر معظم انقلاب، تهران: مجله رهیافت فرهنگ دینی.

پ- منابع لاتین

- Arsalan Bilal. (2021). Hybrid Warfare – New Threats, Complexity, and ‘Trust’ as the Antidote, Nato.int.
- Andrew. M. (2020). Understanding hybrid warfare, Mumford of International Affairs.
- DeBenedictis, Kent. (2020). Russian 'Hybrid Warfare' and the Annexation of Crimea: The Modern Application of Soviet Political Warfare, NATO Library.